

Анатолій Димчук
**ОСНОВА МАСОНСЬКОГО ПРОЕКТУ –
ЛЮДИНА ЯК СИСТЕМА КООРДИНАТ**

Науковий керівник: д.філос.н. І. В. Голубович

Безпосередніми попередниками сучасних масонів були середньовічні братерства каменярів, що успадкували від будівельних цехів організаційну структуру (учень-підмайстер-майстер) та символіку. Масони закликали працювати над обробкою «дикого каменю», наслідуючи середньовічних каменярів, намагались надати йому досконалі форми. Проте, каміння в них було символічне – душа людини з усіма притаманними їй гострими кутами та шерехатостями. Так, спільними зусиллями масонів всіх країн споруджується «символічний Храм – Храм Духу, Храм Істини» [1, с. 43]. Одне з головних завдань масонства – довершення (відродження в душі) Храму, що мав відродитись через «з'єднання матеріалів» (масонських братів, що розглядались каміннями для його спорудження), скріплених «наче розчином» братерською любов'ю, довірою, спільністю мети.

Положення про первинність етичних цілей масонства, що були наведені С. Гамалією, підтверджуються в промовах: «Масони, що об'єднались.... аби через масонство відшукати спосіб бути корисними родові людському» [2, с. 134].

Масонська антропологія стверджує, що існує три форми буття, а також три типи людини з неповторним онтологічним статусом. Бог створив Першоадама як істоту, наділену свободою волі, пізнавальними можливостями. У Першоадама дух, душа та тіло перебували в повній гармонії. Після вигнання з раю Адам, що втратив зв'язок з Богом, перероджується в «ветхого» Адама. Образ людини у масонів двоїться: «божа іскра, що світить у темряві людського тіла» - це дух та душа. «Людина, – вважали масони, – в цілій сутності своїй є не єдиною, але двоїстою. Є людина зовнішня, та є людина внутрішня, є людина тілесна та плотська, та є людина духовна». Людина увялялась не лише мікрокосмом, який містить в собі аналог тліну земного та світової душі, що животворить, але й мікротеосом – духом своїм людина подібна Великому архітектору Всесвіту. Масонська просвіта полягає в духовно-практичній роботі з повернення ветхого Адама («дике каміння» – «не обтесана людина») в стан Першоадама – Адама Кадмона («досконалий багатогранник») за допомогою нового Адама – Боголюдини. Цей процес у масонів мав назву «апофеоз». Звільнення «духовної» людини від кайданів тілесності розглядалось масонами як тотальне

одухотворення плоті, як народження нового духовного тіла, коли душа постає як модифікація духу, а тіло – як модифікація душі, що свідчить про приховану їхню тотожність. Головні аспекти предмету філософського знання – Бог, Природа, Людина виступають як три предмети езотеричних дисциплін – магії, кабали, теософії. Філософія може порівнюватись з цими дисциплінами, трактується як форма певного знання, що посідає проміжний статус між екзотеричним та езотеричним знанням. «Масонська концепція людини – не тільки філософська відокремлена категорія, це жива, складна суспільна проблема, що розвивається, про яку треба говорити мовою об'єктивної науки, розуміючи всю її актуальність та суттєву серйозність, значущість для нас і світової історії» [3, с. 12].

Масонський космополітизм базувався на ідеї про необхідність об'єднання народів у всесвітній республіці [4, с. 67]. Подібна філософія історії есхатологічна, наділена містичними пророцтвами про загибель цивілізацій, про соціальні катастрофи. Філософія, кабала, магія перетікали одна в одну, могли ототожнюватись або замішувати одна одну. Магія співвідноситься з мовою природи. Каббалу пов'язували з певним аспектом буття людини – його душею, з мовою Писання, теологію – з мовою Бога, що напряду говорить з людиною всередині її духу [5]. Масон І. Лопухін розглядав проблему злиття духу і матерії, як «єдність без змішування». Перетворення «дикого каміння» в «досконалий багатогранник» - процес створення духовного Адама Кадмона, в якому тіло перетворюється на храм оновленого духу» [6, с. 76].

«Ландмарки» масонів мають підкреслено соціальну та морально-етичну спрямованість, готуючи членів ложі до створення як «внутрішнього Храму», так і Храму «зовнішнього» – «нового світу». «Ландмарки» почали формувати атмосферу соціального експерименту, в ході якого відбувалось згладжування грані між соціальними прошарками, конфесійними та національними відмінностями. [7, с. 12–13].

У творах С. Гамалії йдеться про волю як про «власного в людині диявола»: «Але вона як Адама вивела з раю, так і всякого з нащадків його не впускає туди, поки він не наважиться на всяке виконання за Євангелієм, незважаючи ні на які людські заповіді та легенди» [8, с. 71]. Масонська ідея діалектики душі мала небагато спільного з механічними поглядами просвітників, які вбачали в людині залежну від зовнішніх умов машину, що мислить. Масони були прихильниками есхатологічного вчення про пошкодження розуму та падіння людини, що колись володіла повним знанням: «Розум наш, витончений

даремними науками та підкріпленням самолюбством, або сподіванням на свої здатності, збільшує уяву, яка зручно веде людину і до досконалого добра, і до досконалого лиха», – казав в лекціях духовний лідер масонства І. Шварц [9, с. 71]. В суперечці з Вольтером масон В. Левшин заперечував: «Людина є нібито союз та середня точка всієї Природи» [10, с. 21]. Свобода робить людину потенційно нескінченною, будучи відбиттям божественної нескінченності: нескінченність людини є не даність, а завдання, не стан, а процес: «Свобода людини, в тому числі і політична, масонами пов'язується перш за все зі свободою волі, адже йдеться про внутрішню, духовну свободу зовнішню, матеріально, політично невільної людини» [10, с. 26].

Автор «Досвіду про таїнства та істинний предмет...» повертається до питання про роль масонства: «намір цієї Спільноти є те, аби просвітити людину розумною, смиренною та добродієсною; а в цьому сенсі намагалась вона розв'язати її омани, пом'якшити її безневинною життя утіхою, допомогти їй та укріплювати її в потребах людських... виправлення людини» [11, с. 32]. А. Кутузов вважав, що етична мета масонства у: «виправленні серця та в очищенні і просвіті розуму нашого... Відчуємо в собі стрункість, що була загублена нами, та тоді лише повернемося від неприродного ходу в те коло, де всі сили наші ще впливають» [2, с. 132–133]. Масони вірили, що людина володіє могутністю творення світу, що сила її безмежна. «Очищуючи та виправляючи наших членів, ми намагаємось виправити і весь людський рід» [12, с. 55]. Людина уявлялась не лише мікрокосмом, який містить в собі аналог тліну земного та світової душі, що животворить, але й мікротеосом – духом своїм людина подібна Богові. Синтез науки, релігії та філософії – емпіризму, містицизму та раціоналізму – в масонській методології та гносеології нагадує проект «вільної теософії» [13, с. 193].

Масони прагнули етично ушляхетнити людей та створити універсальну релігійність, що була б заснована на внутрішній впевненості в існуванні етичного закону. Самий факт, що незважаючи на недосконале тлумачення сенсу та призначення масонства, Орден не лише не припинив свого існування, але продовжує впливати на уяву та розуми все більшої кількості людей, є підтвердженням того, що в основі масонського вчення полягає прихований, але цілком реальний непохитний життєвий принцип, який незмінно впливає більшою чи меншою мірою на всіх своїх прихильників. Розроблена масонством система самовдосконалення та самопізнання мала сприяти створенню нової людини – етично досконалої, позбавленої вад та оман.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брачев В. С. Масоны в России. За кулисами видимой

власти (1731–2001). СПб.: Стомма, 2002. 484 с.

2. Аржанухин С. В. Философские взгляды русского масонства. Екатеринбург: УрГУ, 1995. 224 с.

3. Сахаров В. И. Концепция человека в философии русских масонов (по архивным материалам) // Дельфис. 1997. №4.

4. Шестаков В. П. Эсхатология и утопия: Очерки русской философии и культуры. М.: ВЛАДОС, 1995. 208 с.

5. Халтурин Ю. Л. Философия русских масонов конца XVIII – начала XIX вв.: критическая реконструкция. Дис. канд. филос. наук. Екатеринбург, 2010. 240 с.

6. Лопухин И. В. Записки сенатора И.В. Лопухина. М., 1990. 184 с.

7. Клауди К. Х. Введение во франкмасонство. Книга Мастера. М.: Мемфис-Мицраим, 2000. 98 с.

8. Письма русских писателей XVIII века. Л.: Наука, 1980. 407 с.

9. Шварц И. Г. Из лекций (1782-1783) // Философские науки. М., 1992. №1. С. 65–82.

10. Левшин В. А. Собр. соч. Т.1. СПб.: Пентальфа. 446 с.

11. Опыт о таинствах и подлинном предмете Свободного Каменщичества // Магазин свободно каменщический. М., 1784. Т.1, ч.1.

12. Болдырев А. И. Проблема человека в русской философии 18 в. М.: Изд. МГУ, 1986. 120 с.

13. Соловьев В. С. Философские начала цельного знания // Сочинения в 2-х томах. Т.2. М.: Мысль, 1998.